

60 – בדין זה גופו מגין לנו שהעד נאמן נגד חזקת איסור, בדבר שאינו
61 בידו, הרי יש לומר שאכן אינו נאמן עליו.
62 ממשיכה הגמרא ודוחה גם את שאר הראיות: **הַקָּדֵשׁ נָמֵךְ**, שאמרת
63 שעד אחד נאמן בו לומר שנפדה ויצא לחולין, באיזה אופן מדובר,
64 **אִי בְּקִדְוֶשֶׁת דְּמִים** של בדק הבית, יתכן שהעד נאמן **מִשּׁוּם** דְּבִידוֹ
65 לְפָדוֹתוֹ, שהרי כל אדם יכול לפדות הקדש של בדק הבית. **אִי**
66 קִדְוֶשֶׁת הַנּוֹף, והיינו קדשי מזבח לקרבן שאין להם פדיון, **אִי דִידֵיהּ**
67 – אם מדובר בקרבן שהעד עצמו הקדיש, אם כן נאמנותו היא
68 **מִשּׁוּם דְּבִידוֹ לְאַתְשֻׁלִי עֲלֶיהָ** – שיכול המקדיש להישאל אצל חכם
69 על הקדשו, והחכם יכול לעקור את הקדש באילו לא הקדישו
70 מעולם, ולכן נאמן לומר נשאלתי על ההקדש והחכם התיר לי.
71 **וְאֵלָּא** בהקדש דאחר, **וְאִמְרַהּ** העד יִדְעָנָא בִּיה דְּאַתְשֻׁלִי מְרִיה עֲלֶיהָ –
72 יודע אני שבעלי (המקדיש) נשאל על הקדשו, **הִיא גּוֹפֶה מְנַלְוֹ**
73 שנאמן. ולגבי הראיה מקונמות נמי, **אִי קָסְבִּיר יֵשׁ מְעִילָה בְּקוֹנָמוֹת**
74 – שהאוסר דבר בלשון קונם ונהנה ממנו חייב קרבן מעילה,
75 וקדושת דמים נחמא להו – וחלה על החפץ קדושת דמים של בדק
76 הבית, אם כן הטעם שנאמן בעדותו הוא **מִשּׁוּם** דְּבִידוֹ לְפָדוֹתוֹ. **וְאִי**
77 קָסְבִּיר **אִין מְעִילָה בְּקוֹנָמוֹת**, ואסור בְּעֵלְמָא הוּא דְּרָכִיב לְהוֹ אֶכְתַּפִּיהּ
78 – ורק איסור נדר מונח על החפץ, ממנה נפטר, **אִי דִידֵיהּ** – אם העד
79 עשה קונם על חפץ שלו, נאמנותו היא **מִשּׁוּם** דְּבִידוֹ לְאַתְשֻׁלִי עֲלֶיהָ
80 – שבירו להישאל על הקונם ולהתירו. **וְאֵלָּא** אם תאמר שהחפץ
81 הוא דאחר, **וְאִמְרַהּ** העד **אֵנָּה יִדְעָנָא דְּאַתְשֻׁלִי מְרִיה עֲלֶיהָ** – אני יודע
82 שבעלי, שאסורו בקונם, נשאל עליו, **הִיא גּוֹפֶה מְנַלְוֹ**, שמא אינו
83 נאמן בכך. וכיון שדחתה הגמרא ראיות אלו, נמצא שאין מקור
84 לכך שעד אחד נאמן להתיר במקום שיש חזקת איסור, ואם כן
85 קשה כיצד נאמן עד אחד להתיר אשת איש.
86 הגמרא מבארת עתה באופן אחר, שנאמנותו של עד אחד להתיר
87 אשה אינו אלא מדרבנן. מתרצת הגמרא: **אִמְרַהּ רַבִּי יוֹרְאָה, מְתוּךְ**
88 **חֹמֶר שֶׁחֲמִירָה עֲלֶיהָ בְּסוֹפָהּ**, שאם לבסוף יתברר שהיה בעלה חי
89 ונשאת באיסור, מחמירים בה את כל החומרות שבמשנתנו, **הַתְּלָת**
90 **עֲלֶיהָ בְּתַחֲלָה** להתירה להינשא על פי עד אחד, שכיון שהיא
91 חוששת שמא תתקלקל ויחמירו עליה את כל אלו החומרות, אינה
92 נשאת אלא אם כן מבררת היטב שאכן מת בעלה, ואינה סומכת
93 רק על דברי העד.
94 מקשה הגמרא: **לֹא לִיחְמִיר וְלֹא לִיֻּקֵּל** – אל תחמיר עליה בסופה
95 ואל תקיל עליה בתחילתה. מתרצת הגמרא: **מִשּׁוּם עֲיִנוֹנָא אֲפִילוּ**
96 **כֹּה רַבְּנָן** – כדי שלא תשב בעיגונות, ראו חכמים להקל עליה
97 ולהתירה להינשא בעדותו של עד אחד, אך החמירו עליה שאם
98 לא דקדקה היטב קודם שנישאת והתברר שהיה בעלה חי, ינהגו
99 בה כל החומרות שבמשנתנו.
100 שנינו במשנה: 'באו ואמרו לה מת בעלך וניסת, ואחר כך בא
101 בעלה, **תֵּצֵא מִיָּדָהּ וּמִזֶּה**' וכו'. הגמרא מבררת באיזה אופן נאמר דין
102 זה: **אִמְרַהּ רַבִּי, לֹא שָׁנוּ שְׂצִרְכָּה לְצֵאת מִבְּעֵלָה הַשְּׂנִי, אֵלָּא** באופן
103 **שְׂנִיִּסְתָּ בְּעַד אֶחָד** שאמר לה שמת בעלה, שבאופן זה קנסוה חכמים
104 שתצא מבעלה השני, **אֲבָל** אם נִיֶּסֶת עַל פִּי שְׂנֵי עֲדִים שהעידו שמת
105 בעלה, **לֹא תֵצֵא מִבְּעֵלָה הַשְּׂנִי**.
106 מְחִבּוֹ עֲלֶיהָ בְּמַעֲרָכָא – לענו בני ארץ ישראל על דברי רב, והקשו,
107 **אֵתָּא נִבְרָא וְקָאִי** – הרי בעלה הראשון בא ועומד לפנינו, **וְאֵתָּא**
108 **אֲמִירָהּ** **לֹא תֵצֵא** מהשני, הרי היא אשת איש של הראשון, ובודאי
109 עליה לצאת מהשני.
110 הגמרא מנסה לבאר את דברי רב באופן אחר: **לֹא צְרִיכָא** – לא
111 הוצרכו דברי רב אלא באופן דלֹא יִדְעִינָן לִיה – שאין אנו מכירים
112 אותו אם הוא בעלה הראשון, ובוה אמר רב שלא תצא מהשני.
113 דוחה הגמרא: **אִי דִלֹא יִדְעִינָן לִיה**, אם כן פֶּאוֹפֵן שְׁנִיִּסְתָּ על פי עַד
114 אֶחָד, **אֲמִירָהּ תֵצֵא**, והרי יתכן שאין זה בעלה.
115 הגמרא מבארת את דברי רב באופן אחר: **לֹא צְרִיכָא דְּאֵתוּ בִּי תְרֵי**
116 – שבאו שני עדים, **וְאִמְרַהּ אֲנִי הָיִינוּ בְּתֵרִית** – אנו היינו יחד עמו מִכִּי
117 נָפַק – משעה שיצא מביתו, וְעַד הִשְׁתָּא – עד עתה שחזר ובא
118 לפנינו, ואנו מכירים בו שהוא בעלה, **וְאֵתוּן הוּא דִלֹא יִדְעִינָן לִיה**

1 **מִאי מְעִינָא קָא מְחִיבֵי רַבְּנָן** כששותק, **אֵילִימָא מִשּׁוּם** דְּמְחִינָן העד,
2 **וְהִירֵי אִין** לומר כן, **דְּהָא תְרֵי בְּעֵלְמָא** – שני עדים בסתם עדות, **דְּאֵפֵי**
3 **עַל גַּב דְּקָא מְכַחֵשׁ** להו – אף שאותו אדם שמעידים עליו מבחישים,
4 **אֵינְהוּ מְחִיבֵינִי** – העדים נאמנים, ואף על פי כן, לגבי עדות על חיוב
5 קרבן **קָא פְּמִיר רַבְּנָן** לאותו שמכחיש את העדים, ומוכח מכאן
6 שאפילו נאמנות של שני עדים אינה מחייבת קרבן וכל שכן
7 שנאמנות של עד אחד לא תחייב קרבן אפילו כשהלה שותק. **אֵלָּא**
8 **לְאוּ** מה שברישא, שעד אחד מחייבו קרבן, אינו משום שעד אחד
9 נאמן, אלא **מִשּׁוּם** דְּאַתְשֻׁלִי וְשִׁתְּקָה בְּהוֹדָא דְּמִיָּא, ונמצא
10 שהודאתו היא מחייבת להביא קרבן, ואין ראיה מהמשנה שעד
11 אחד נאמן לחייבו בקרבן.
12 הגמרא חוזרת בה, ומבארת באופן אחר מדוע עד אחד נאמן
13 באיסורים: **אֵלָּא**, מה שהאמינו חכמים לעד אחד להתיר אשת
14 איש, **קָסְבִּיר הִיא, מִידֵי דְהוּא** – בדומה לעדות אַחֲתִיכָה שהיא ספק
15 **שֶׁל חֶלֶב** האסור באכילה ספק **שֶׁל שׁוֹמֵן** המותר באכילה, **וְאֵתָּא**
16 **–[ובא] עַד אֶחָד וְאִמְרַהּ בְּרִי לִי דְשׁוֹמֵן הוּא, דְּמְחִינָן, ומתירים את**
17 **החתיכה באכילה, והראיה שעד אחד נאמן באיסורים, שאם לא**
18 **כן אף אדם לא יוכל לאכול אצל חבירו, וגם בביתו לא יוכל לסמוך**
19 **על אנשי ביתו ולאכול את מה שנותנים לו, וכמו שפשוט לנו**
20 **שלגבי איסורים עד אחד נאמן כך יהיה נאמן גם להתיר אשת איש.**
21 **דוחה הגמרא: מִי דְמִי** – וכי הדברים דומים, והרי הָתֵם, לגבי
22 איסורים, **לֹא אִיתְּחִיק אִיסוּרָא** – חתיכה זו שאנו מסופקים עליה,
23 מעולם לא הוחזקה כאסורה, ולכן נאמן העד לומר שהיא מותרת,
24 אבל **הָכָא, אִיתְּחִיק אִיסוּרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ** ועד אחד אינו נאמן נגד
25 חזקה, ועוד, שהרי התרת אשת איש היא דבר שבערוה, **וְאִין** עדות
26 על דְּבִיר שְׂבָעִירוֹת פְּחוֹת מִשְׁנִים – משני עדים, ומסיימת הגמרא את
27 קושייתו: **הָא לֹא דְמִי** – דין זה אינו דומה **אֵלָּא לְחִתִּיכָה שְׁמוּחֻזָּת**
28 **אֲצִילֵינוּ דְּרִדְאִי חֶלֶב הִיא, וְאֵתָּא –[ובא] עַד אֶחָד וְאִמְרַהּ בְּרִי לִי דְשׁוֹמֵן**
29 **הוּא, דִלֹא מְחִינָן, כיון שמעיד נגד חזקת איסור, ואף כאן אין העד**
30 **נאמן נגד חזקת איסור אשת איש.**
31 תמחה הגמרא על הדימוי לחתיכה שהיא ודאי חלב: **מִי דְמִי** – וכי
32 הדברים דומים, והרי הָתֵם, לגבי חתיכה שאין לנו שום ספק בה
33 ואנו יודעים בודאות שהיא של חלב, **אֲפִילוּ אֵתוּ בִּי מִיָּא** – אפילו
34 אם יבואו מאה עדים ויעידו שחתיכה זו היא של שומן, **לֹא מְחִיבֵינִי**
35 ואסור לנו לאכול את אותה חתיכה. אבל **הָכָא**, לגבי אשת איש,
36 אף שהוחזקה כאשת איש ואסורה להינשא, מכל מקום **בִּין דְּבִי**
37 **אֵתוּ בִּי תְרֵי** ויעידו שבעלה מת, **מְחִיבֵינִי** והאשה מותרת, שהרי
38 עדותם אינה סותרת את ידיעתנו, אלא אומרים שאמנם הייתה
39 נשואה אך עתה מת בעלה והותרה, אם כן יש לומר דְּחֵי נָמִי
40 **לְחִיבֵינָה** – שאף עד אחד יהיה נאמן להתירה. ומביאה הגמרא
41 דוגמאות לנאמנות עד אחד כעין זו: **מִידֵי דְהוּא** – בדומה לעדות
42 עד אחד אֲמִיבֵל, שהפריש מעשר תרומות ומעשרות, או עדות על
43 הַקָּדֵשׁ, שנפדה או שנשאלו עליו ויצא מקדושתו, וכן על קוֹנָמוֹת –
44 שאסר על עצמו דבר ואמר קונם דבר זה עלי, ונשאל עליו, שבכל
45 אלו די בעד אחד לומר שהותרו, אף שידענו שעד עכשיו היו
46 אסורים. וכמו כן יש לסמוך על עדותו של עד אחד להתיר אשת
47 איש, אף שהוחזקה באיסור.
48 הגמרא חוזרת ודוחה את כל הראיות האלו: **הָאִי מְכַל, שעד אחד**
49 **נאמן להתירו, חִיבֵי דְמִי** – באיזה אופן מדובר, **אִי דִידֵיהּ** – אם
50 מדובר בטבל ששייך לעד, הרי נאמנותו היא **מִשּׁוּם** דְּבִידוֹ לְתַקְנָו –
51 שכיון שיכול להפריש מטבל זה תרומות ומעשרות ולתקנו לכן יש
52 לו נאמנות, ואין מכאן ראיה שעד אחד נאמן נגד חזקת איסור
53 בדבר שאינו בידו. **וְאֵלָּא** אם תאמר שמדובר בטבל דאחר, שהעד
54 מעיד שהוא מתוקן, **מִאי קָסְבִּיר** מי שהביא את הראיה, **אִי קָא סָבִיר**
55 שאדם התורם מִשְׁלוֹ עַל שֶׁל חֶבְרִי אֵינִי צְרִיךְ את דעתו והסכמת
56 הַבְּעִלִים, אם כן אף בזה יכול העד להפריש תרומות ומעשרות על
57 פירות חבירו, ונאמנותו היא **מִשּׁוּם** דְּבִידוֹ לְתַקְנָו. **וְאִי קָסְבִּיר**
58 שהתורם משלו על של חבירו צְרִיךְ דְּעַת בְּעָלִים, **וְאִמְרַהּ** העד **אֵנָּה**
59 **יִדְעָנָא בִּיה דְּתַקְנָן** – אני יודע שפירות אלו מתוקנים, **הִיא גּוֹפֶה מְנַלְוֹ**

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' א

1 – ואתם אינכם מכירים אותו כיון שלא ראיתם אותו זמן רב ופניו
2 השתנו. נמצא שיש לפנינו שנים המעידים שמת בעלה, וכנגדם יש
3 שנים המכחישים אותם ואומרים שהאדם העומד לפנינו הוא
4 בעלה, ואין אנו מכירים אותו אף שהוא לפנינו, ובזה אמר רב
5 שכיון שנשאת על פי שני עדים, לא תצא מהשני. אבל כשיש רק
6 עד אחד המעיד שבעלה מת, ושני עדים מעידים שהאדם שלפנינו
7 הוא בעלה, אף אם נשאת תצא. מביאה הגמרא ראיה לכך שיתכן

8 שאין אדם מכיר את חבירו כשהשתנה מראהו, דְּכִתִּיב (בראשית מב
9 ח) 'וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרֹהוּ', וְאָמַר רַב הִסְדָּא, פסוק זה
10 מְלַמֵּד שֶׁיֵּצֵא יוֹסֵף מֵאֲחָיו כִּלְאֵי חֲתִימַת זָקֵן, וְכֵן פְּחֲתִימַת זָקֵן, ולכן
11 לא הכירוהו אחיו, אבל יוסף הכירם, שכשנמכר לעבד כבר היו
12 אחיו חתומי זקן.
13 מקשה הגמרא: סוף סוף, תִּרִי וְתִרִי נִינְהוּ – יש שנים המעידים
14 שהוא בעלה, כנגד שנים המעידים שבעלה מת,

יבמות דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קסג

פסוק להשמיענו שכופים אותו לפרוש מהאיסור, ויש לברר, היכי
 דמי – באיזה אופן מדובר, אילימא דלא ניסת לאחד מעריה אלא
 לכהן אחר, ולא קאמרה האשה כרי לי שמת בעלי, ואף שהיא
 בספק זונה אין הכהן רוצה להוציאה. האם בזה צריךא לומר
 ד'דפנו' – שכופין את הכהן להוציאה, והרי ודאי שכופין אותו
 משום ספק זונה, כדי שלא יעבור באיסור. אלא לאו – ודאי
 הבריייתא עוסקת בדניסת לאחד מעריה שהעידו שבעלה מת, והוא
 כהן, וקאמרה האשה כרי לי שמת בעלי, ואחר כך באו עדים
 שבעלה הראשון היה חי בעת הנשואין ומת אחר כך, ואין בעלה
 הכהן רוצה להוציאה. ואף בזה קתני בבריייתא ד'דפנו' – שכופים
 ומכים את העד הכהן שיוציאה, כיון שאסורה לו משום ספק זונה.
 אלא – מוכח אם כן שאף באופן שניסת ואחר כך באו עדים
 שבעלה חי, כפיקין לה מיניה – מוציאים את האשה מבעלה השני,
 ואף שנשאת לאחד מעריה וטוענת ברי, וקשה על רב שאמר
 שבאופן שנשאת לאחד מעריה וטוענת ברי לא תצא.
 מתרצת הגמרא: אסור בהנחה שאני – האיסיוריים שנוהגים בכהנים
 שונים הם, והחמירו בהם חכמים, ולכן אף במקום שיש שני עדים
 המעידים שמת, ואחד העדים הוא כהן, והאשה אומרת ברי שמת
 בעלה, לא התירו לכהן לישא אותה, וכופים אותו להוציאה. אך
 אין ללמוד מכך לשאר איסורים.
 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, שלא מדובר בנשאת
 לאחד מעריה וטוענת ברי, ולשון ד'פנו' האמורה בבריייתא אין
 הכוונה שמכים אותו כדי לכופו להוציאה, ופא' ד'דפנו' כעדים,
 כלומר, קודם שנשאת לכהן מוזהרים בית דין לטרוח
 ולחפש אחרי עדים המעידים שבעלה חי כדי להכחיש את העדים
 הראשונים המעידים שמת בעלה, כדי שלא ישא את האשה,
 משום חיוב יקדשותו. אבל אם כבר נשאת לאחד מעריה, וטוענת
 ברי, לא תצא. והיינו כדברי רב שאם נשאת לא תצא.
 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, מה שאמרו בבריייתא
 שכופים את הכהן להוציא אשה הפסולה לו, היינו כשפיקא עדים
 תחילה ואמרו שבעלה חי, ורק אחר כך ניסת, כשכבר היה הדבר
 בספק, והבריייתא כשיטת רבי מנחם כרי יוסי היא, שאם באו עדים
 ואחר כך ניסת, תצא. ובאופן כזה, שניסת לאחר שבאו העדים,
 מודה רב שתצא.
 עד כאן נתבאר דברי רב לפי הבנת הגמרא שמה שאמר שבשני
 עדים 'לא תצא', היינו שלא תצא מבעלה השני. הגמרא מביאה
 ביאור אחר בדברי רב: רב אשי אומר, מאי אם ניסת בשני עדים לא
 תצא דקאמר רב, לא תצא מהיתירה הראשון, שהיתה מותרת
 לבעלה הראשון. שלאחר שחזר בעלה הראשון ויוצאת מהשני,
 יכולה לשוב לבעלה הראשון. ואף על פי שבניסת לשני על פי עד
 אחד קנסה שלא תחזור לראשון, כאן לא קנסה, כיון שסמכה על
 שני עדים שהעידו שמת בעלה והיתה אנוסה.
 תמיהה הגמרא על הסברו של רב אשי: והא אמרה רב קא ימנא
 – הרי רב כבר אמר דין זה במקום אחר, דתנן במשנתנו שדעת רבי
 שמעון היא שאם ניסת שלא ברשות בית דין, והיינו שנשאת על פי
 שני עדים, שבאופן כזה אין צורך בהיתר בית דין, וחזר בעלה
 הראשון, מותרת לחזור לו. ועל דין זה אמר רב הונא אמר רב, קבי
 הלכתא – כך היא ההלכה, שמוותרת לחזור אליה, ואם כן מה חידש
 רב במה שאמר שאם נישאת לשני על פי שני עדים, יכולה לחזור
 לבעלה הראשון.
 מתרצת הגמרא: אכן רב לא הוצרך לומר את שני הדברים, ואמר
 רק דין אחד, אלא קאמא מכללא דהכרחה איתמר – דין אחד נלמד
 מכלל הדין השני, ונאמר בשמו כדן בפני עצמו.
 שנינו במשנה: 'אמרו לה מת בעליך וניסת ואחר כך בא בעלה,
 תצא מזה ומוזה: אפר שמואל, לא שנו במשנה שתצא מבעלה
 השני, אלא באופן שלא מכהשתו – שאין האשה מכחישה את
 העדות שזה בעלה, אבל אם היא מכהשתו ואומרת שאין זה בעלה,
 לא תצא משני.
 מבררת הגמרא מתי נאמרו דברי שמואל: במאי עסקין – באיזו

ואם כן קאמא עליה – השני שנשא אותה, באשם תלוי קאי – עומד
 באיסור שחייבים עליו אשם תלוי, שהרי היא ספק אסורה עליו
 באיסור כרת, ומדוע פסק רב שלא תצא. מתרצת הגמרא: אפר רב
 שש, כגון שניסת האשה לאחד מעריה המעידים שמת בעלה, וכיון
 שלו עצמו אין ספק שמת בעלה, אינו עומד באיסור אשם תלוי.
 מקשה הגמרא: והרי היא גופה – האשה עצמה באשם תלוי קיימא,
 שהרי אינה יודעת אם בעלה מת או חי, ומדוע פסק רב שלא תצא.
 מתרצת הגמרא: רב דיבר באופן שאף האשה אומרת כרי לי על פי
 סימנים שבעלי מת, ואין ליבי נוקפי להינשא לאחר, ואשם תלוי
 אינו בא אלא על מי שליבו נוקפו שמה חטא, ולכן אמר רב שלא
 תצא.
 מקשה הגמרא: אי קבי, שדברי רב שלא תצא נאמרו רק באופן
 שהאשה טוענת ברי שמת בעלי ונשאת לאחד מהעדים המעידים
 שמת בעלה, מאי למימרא – מה חידש רב בדין זה, והרי כבר שנינו
 כן בבריייתא, שאם שנים אומרים מת בעלה של האשה ושנים
 אומרים לא מת, הרי זו לא תנשא לאחר, ואם נשאת לא תצא,
 והבינה הגמרא שמדובר באופן שנשאת לאחד מעריה, וטוענת
 ברי שמת בעלה, שאם לא כן בודאי היה בא, ומה חידש רב.
 ואפילו רבי מנחם כרי יוסי החולק שם וסובר שאפילו אם נשאת
 תצא, לא קאמר כן אלא כשפיקא אותם שתי כתות עדים, המעידים
 שבעלה מת והמעידים שבעלה חי, ואחר כך ניסת לשני, דכיון
 שנישאת אחרי שכבר היה ספק איסור, תצא מהשני, אבל באופן
 שבאו עדים שמת בעלה וניסת לשני, ורק אחר כך באו עדים
 אחרים שבעלה חי, לא אמר רבי מנחם כרי יוסי שתצא, שהרי
 ניסת בהיתר, ואם כן מה חידש רב שלא תצא באופן זה, שנשאת
 בהיתר.
 ומביאה הגמרא את מחלוקת חכמים ורבי מנחם כרי יוסי: דתניא
 בבריייתא, אשה שהלך בעלה למדינת הים, שנים אומרים מת
 בעלה, ושנים אומרים לא מת. וכן אם שנים אומרים נתגרשה
 מבעלה, ומותרת להינשא, ושנים אומרים לא נתגרשה, הרי זו לא
 תנשא מחמת הספק, ואם עברה וניסת לאחד מעריה, לא תצא. רבי
 מנחם כרי יוסי אומר, אם עברה וניסת תצא. אפר רבי מנחם כרי
 יוסי, אמת – [מתין] אני אומר שאם ניסת תצא, כיון שפיקא גם העדים
 שלא מת בעלה, ואחר כך ניסת, אבל אם באו רק העדים שהעידו
 שמת, וניסת על פיהם בהיתר, ואחר כך באו עדים אחרים ואמרו
 שלא מת, הרי זו לא תצא. וכיון שבאופן שנשאת בהיתר ואחר כך
 באו עדים לדברי הכל לא תצא, קשה, מה חידש רב בדבריו.
 מתרצת הגמרא: כי קאמר רב נמי – אף רב אמר את דבריו כיון
 שתחילה באו עדים שבעלה חי, ואחר כך ניסת, שעל אף שנתעורר
 הספק קודם שנשאת, לא תצא מבעלה השני, והשמיענו רב
 שהלכה כחכמים, ולאפוקי – להוציא מדבריו דרבי מנחם כרי
 יוסי, האומר שאם נשאת לאחר שבאו עדים, תצא.
 הגמרא מתרצת באופן נוסף: ואימא דאמר – יש האומר, שכך אמר
 רב מנחם שלא תצא, כיון דניסת כשהיתה עדות שבעלה מת, ורק
 אחר כך באו עדים שבעלה חי, שהרי באופן זה עוסקת המשנה,
 אבל בניסת על פי שני עדים שהעידו שמת בעלה, לא תצא אף אם
 באו אחר כך שני עדים שבעלה חי. מדייקת הגמרא לפי פירוש זה:
 משמע מדברי רב, אבל באופן שפיקא עדים שמת בעלה וגם באו
 עדים שבעלה חי ואחר כך ניסת, יסבור רב שתצא. כמאן – כדעת
 מי אמר רב את דבריו, רבי מנחם כרי יוסי, ובא רב לחדש
 שהלכה כמותו, ושלא כדברי חכמים.
 הגמרא מקשה על דברי רב, שבמקום שיש תרי ותרי אם נישאת
 לא תצא: מתיב קאמ, שנינו בבריייתא לגבי כהן הנושא נשים
 פסולות, או נטמא למתים, כיון שאם לא רצה להיבדל מהטומאה
 ומנהגים הפסולות, דפנו – הכהן אותה, לכפותו לפרוש מהטומאה,
 ולהוציא את אשתו האסורה לו, תלמוד לומר על הכהנים (ויקרא כ)
 ח' יקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב, ומשמע שצריך
 לקדשו אפילו כעל כרחו. והרי ודאי לא מדובר כשהכהן עובר על
 איסור ידוע ומפורסם או אפילו על איסור ספק, שכן לזה לא צריך

1 עדות עוסקת המשנה שעליה אמר שמואל שאם האשה מכחשתו
 2 לא תצא, אִילָּמָא (ואם נאמר) כִּי תִּרֶי – שהעידו שני עדים שזה
 3 שבא לפנינו הוא בעלה, אם כן כִּי מִכְחִשְׁתָּא לִיה מָא הוּ – מה בכך
 4 שהיא מכחישה אותם ואומרת שהוא מת, והרי ודאי אינה נאמנת
 5 נגד שני עדים, ומדוע לא תצא. ואלא אם תפרש שהמשנה עוסקת
 6 בַּחֲד – עד אחד המעיד שזה בעלה, ובזה אמר שמואל שאם
 7 מכחשתו לא תצא, הרי גם בזה קשה, שהרי משמע דַּעֲמָא
 8 דְּמִכְחִשְׁתוּ – רק כיון שהיא מכחישה את העד לא תצא. הָא – אבל
 9 אם שְׁתָּקָה ואינה מכחישתו, תצא משני, אף על פי שיש עד אחד
 10 המעיד שבעלה מת ומותרת להינשא. ומדוע, הָאֵמָר עוֹלָא, כִּל
 11 מְקוֹם שְׁחָמִינָה תוֹרָה לַעֲד אֶחָד בעדותו, הֲרִי כָּאן שְׁנַיִם – נחשבת
 12 עדותו כשני עדים המעידים, ולכן אם בא עד אחד להעיד נגד העד
 13 הזה, אין האחרון נאמן, לפי שֶׁאֵין דְּרִירוּי שֶׁל אֶחָד מתקבלים בְּמְקוֹם
 14 [נגד] שְׁנַיִם. ואם כן כשעד אחד העיד שמת בעלה, הרי הוא נאמן
 15 כשנים, כמבואר לעיל (ע"ע), ונשאת על פיו, ומדוע אם עד אחד
 16 העיד אחר כך שזה בעלה והיא שתקה ולא הכחישה, תצא.

17 הגמרא מבארת את דברי שמואל באופן אחר. מתרצת הגמרא:
 18 הָאָא בְּמָא עֲקִינָן – באיזה אופן אנו אומרים שרק אם האשה
 19 מכחישה את העדות לא תצא. בְּפִסְלוֹ עֲדוּת, כגון ששתי נשים
 20 הפסולות לעדות מעידות שזהו בעלה, וסותרות את דברי העד
 21 הראשון המעיד שבעלה מת, ובאופן זה מחדש שמואל שיש לקבל
 22 את עדות הפסולים נגד דברי העד הקשה, לפי שבעדות של עד
 23 אחד הולכים אחר רוב דעות, ואפילו של פסולי עדות, וְכִדְרֵי
 24 נְחִמָּה, שיבואר להלן, ולכן אם אינה מכחישה את דבריהן, הן
 25 נאמנות שזה בעלה נגד העד, ותצא. אבל כשמכחישה את דבריהן
 26 וטוענת שאין זה בעלה, נאמנת אף כנגד רוב דעות, ואינה צריכה
 27 לצאת, לפי שאין פסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר נגד
 28 ידיעת עצמו ואפילו הם אלה, כיון שאדם נאמן על עצמו באיסורין
 29 בדבר הברור לו. ומביאה הגמרא את דברי רבי נחמיה: דְּתִנְיָא, רַבִּי
 30 נְחִמְיָה אָמַר, כִּל מְקוֹם שְׁחָמִינָה תוֹרָה לַעֲד אֶחָד, יש ללמוד מכך
 31 שאין דין 'עדות' בדבר, ולכן האמינה התורה אפילו לאחר,
 32 וממילא הִלֵּךְ בה אֶחָד רוב דעות, ואפילו של עדים פסולים, ולכן
 33 עָשׂוּ – החשיבו עדות שְׁתֵּי נָשִׁים המכחישות בְּאִישׁ אֶחָד, אף שזן
 34 פסולות והוא כשר, כְּעֵדוּת שְׁנֵי אֲנָשִׁים המכחישים בְּאִישׁ אֶחָד,
 35 שהשנים נאמנים כנגדו, ואף שתי נשים נאמנות נגד עד אחד, לפי
 36 שהולכים אחר רוב דעות.

37 ביאור נוסף בדברי שמואל: וְאִיִּקְעִית אִימָא, כִּל הִיבָא דְּאֵתָא עַד
 38 אֶחָד בְּשֵׁר מַעֲיָרָא – בכל אופן שבא עד אחד מתחילה, מקבלים
 39 עדותו כשני עדים, ואז אִפְּלִי אם מִאָּה נָשִׁים מעידות נגדו, כְּעַד
 40 אֶחָד דְּמִיָּין – הרי כולן נחשבות כעד אחד, ואין הולכים אחר רוב
 41 דעות פסולות כנגד עד אחד, ולכן אף אם אין האשה מכחשת את
 42 רוב הפסולות, לא תצא, שהעד הראשון הכשר שהעיד שמת
 43 בעלה נאמן כשנים. אבל הָאָא בְּמָא עֲקִינָן – באיזה אופן אמר
 44 שמואל שבשאינה מכחשת תצא, כְּגוֹן דְּאֵתָא אִשָּׁה מַעֲיָרָא –
 45 שמתחילה באה אשה והעידה שמת בעלה של אשה זו, וניסת זו
 46 לשני על פיה, ולאחר מכן באו שתי נשים והעידו שזה בעלה והוא
 47 חי, שבאופן זה הנשים השניות שמעידות שהוא בעלה, נאמנות
 48 ברוב דעות נגד האשה שהעידה שמת בעלה של זו, כיון שאף היא
 49 פסולה לעדות, ולכן כשאין האשה עצמה מכחישה את האחרונות
 50 האומרות שבעלה חי, נאמנות נשים אלו, שהרי יש רוב דעות
 51 לאסור, ותצא. ולתרוץ זה, תִּרְצָה לְדַרְבֵּי נְחִמָּה הֵי – נבאר את

52 דברי רבי נחמיה כך, רַבִּי נְחִמְיָה אָמַר, כִּל מְקוֹם שְׁחָמִינָה תוֹרָה
 53 עַד אֶחָד, הִלֵּךְ אֶחָד רוב דעות, וגם אם יש עדים פסולים הולכים
 54 אחר רוב דעות והם נאמנים. וְעָשׂוּ עדות שְׁתֵּי נָשִׁים כְּעֵדוּת
 55 המכחישה דברי אִשָּׁה אֶחָד, כְּעֵדוּת שְׁנֵי אֲנָשִׁים המכחישים בְּאִישׁ
 56 אֶחָד, שכשם שהם נאמנים להכחיש את העד האחד, אף שתי נשים
 57 נאמנות נגד אשה אחד. אֲכַל עדות שְׁתֵּי נָשִׁים, שזן פסולות,
 58 המכחישות בְּאִישׁ אֶחָד כשר, כְּפִלְגָּא וּפְלִגָּא דְּמִי – הרי זה כעד אחד
 59 שמכחיש עד אחד, ולכן אף אם אינה מכחישה את דברי שתי
 60 הנשים המעידות שזה בעלה, לא תצא, כיון שסמכה על העד
 61 הראשון שהעיד שבעלה מת ונשאת על פיו, והאמינתו תורה לעד
 62 זה כשני עדים. ואין פסולים נאמנים להכחישו, כיון שנחשבים
 63 כולם כנגדו כמו עד אחד כנגד שנים, וכדברי עולא, שבמקום
 64 שהאמינה התורה לעד אחד הרי הוא כשנים, ואין עד אחר נאמן
 65 להכחישו, והוא הדין שאין כמה פסולים (והחשובים כאחד כשר)
 66 נאמנים להכחישו.

67 שנינו במשנה: 'באו ואמרו לה מת בעלך וניסת ואחר כך בא בעלה
 68 וכו' צְרִיכָה גַּם מִנָּה וּמִנָּה'. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא מִרְאשׁוֹן תִּבְעִי גַּם
 69 – מוכן הדבר מדוע היא צריכה גט מבעלה הראשון, שהרי היא
 70 נשואה לו, אִלָּא מִשְׁנֵי, אֲמַאי צריכה גט, והרי כיון שהיא נשואה
 71 לראשון אין קדושי השני תופסים בה, ומה שחיו יחד וְגוֹת בְּעִלְמָא
 72 הוא, ואינה צריכה ממנו גט.
 73 מתרצת הגמרא: אֵמָר רַב הוּנָא, באמת מעיקר הדין אינה צריכה
 74 גט, ומה שאמרו חכמים שהשני נותן לה גט, זו וְגוֹרָה, שאם תצא
 75 ממנו ללא גט, חששו חכמים שֶׁמָּא יֵאמְרוּ בני אדם שבדאי תחילה
 76 גִּירָשׁ אותה זה (בעלה הראשון) ואחר כך נָשָׂא אותה זה (השני),
 77 והיתה אשת איש גמורה של השני, ועכשיו כשיוצאת מהשני
 78 ונשאת לאחר, יאמרו שֶׁנִּמְצְאתָ אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצֵאתָ בְּלֹא גַּם. ולכן
 79 אמרו חכמים שצריכה גט גם משני.

80 מקשה הגמרא: אִי הֵכִי, יש להקשות מהיִפָּא של המשנה (להלן ע"ב).
 81 דְּתִנְיָא, אֵמָר לָהּ מַת בְּעִלָּה וְנִתְקַדְּשָׁה לשני ועדיין לא נישאת, וְאֶחָד
 82 כֶּף בָּא בְּעִלָּה הראשון, מְתֵרֵת לְחוּזָר לוֹ. והרי הֵתֵם נִמְיָא – גם
 83 שם נאמר ונחשוש לכך שהרואים שנתקדשה לשני וחוזרת
 84 לראשון בלא גט, יאמרו שבדאי גִּירָשׁ אותה זה (בעלה הראשון)
 85 וְנִתְקַדְּשָׁה אותה זה (השני), ויאמרו כעת שהיא יוצאת מהשני בלא גט
 86 וחוזרת לראשון, שֶׁנִּמְצְאתָ אֵשֶׁת אִישׁ יוֹצֵאתָ שְׁלֹא בְּגַט. מתרצת
 87 הגמרא: לְעוֹלָם אף בסיפא של המשנה בְּעִיָּא – צריכה היא גַּם
 88 מהשני שקדשה, קודם שתחזור לראשון.

89 מקשה הגמרא: אִי הֵכִי, עדיין יש לחשוש, שיבואו הרואים לומר
 90 שבדאי גירש הראשון ונתקדשה לשני, ועתה שהשני מגרשה
 91 והראשון מחזירה, נִמְצָא זה (הראשון) מְחֻזֵּר את גִּירוּשָׁהּוּ
 92 מִשְׁנֵתֵּאֲרָקָה, ויטעו לומר שמותר לאדם להחזיר את גרושתו
 93 משנתארסה לאחר ונתגרשה.

94 מתרצת הגמרא: משתנינו סוברת בְּרַבִּי יוֹסִי בֶּן בִּיפָר, דְּאֵמָר, אדם
 95 שגירש את אשתו והלכה לאיש אחר ומת או שיגרש אותה, ורוצה
 96 הראשון להחזירה, אִזִּי אֵם מִן הַנְּשׂוּאִין – שכבר נישאת לאחר,
 97 אֲסוּרָה על בעלה הראשון, אבל אם מִן הָאֲרוּסִין – שרק נתארסה
 98 לאחר, מְתֵרֵת. וממילא אין כל חשש, כי אף אם יסברו בני אדם
 99 שחלו קדושי השני לא תצא תקלה, שהרי אף אם באמת היו
 100 הקדושין חלים, והיה מגרשה, היה הראשון רשאי להחזירה.

101 מקשה הגמרא: הָא מְדַקְּתֵנָּה בְּסִיפָא של המשנה, אָף עַל פִּי